

Проф. др *Михајло Вучинић*, пуковник у пензији

Педесет година у животу једног часописа је велики и значајан јубилеј, поготову ако тај часопис, као „Војно дело“, има велику одговорност и утицај на тако важну друштвену делатност као што су одбрамбена политика, доктрина, ратна вештина, организација и припрема војних снага и друштва за рат и одбрану. Мени чини изузетну част што сам дуже од десет година радио у часопису као уредник, а од 1972. до 1979. године на функцији главног и одговорног уредника.

Међутим, време у којем се обележава тај значајни јубилеј очито није за славље, јер државе СФРЈ више нема, а њене оружане снаге нису обавиле своју уставну обавезу – одбрану суверенитета и територијалног интегритета земље. Због тога се поставља питање колико војна теорија, изражена кроз текстове у „Војном делу“, сноси одговорност за трагичну судбину СФРЈ и њене оружане силе. Научна, стручна и критичка оцена војне теорије и њене улоге у развоју доктрине, организације оружаних снага и других механизма одбране била би изузетно значајна за даљи развој војне науке, посебно ратне вештине и научних вредности у „Војном делу“, које треба у новим условима да остварује сложене задатке и научне обавезе.

Налазио сам се на дужности главног и одговорног уредника у веома сложеном периоду дубоке блоковске поделе света, интензивног „хладног рата“, јачања блоковских структура и њихових конфронтација, развоја нуклеарног оружја, озбиљних претњи од глобалног нуклеарног рата и великих напора наших оружаних снага и друштва за припрему за рат и одбрану. То је било време великих промена у доктринама, ратној вештини и организацији оружаних снага, не само великих сила већ и малих земаља, које су биле под сталним притисцима, уценама и претњама њиховој независности и самобитности. То је било време бројних локалних ратова, војних претњи и интервенција које су спроводиле САД и њихови савезници на азијским и афричким просторима. У Редакцији се осећала велика одговорност и свест о потреби да се старешине обавесте о свим друштвеним, економским и техничким проблемима, доктринарним решењима и захтевима ратне вештине у ширим размерама, како би се оспособиле за дужности у организацији оружаних снага, и за све задатке везане за одбрану земље. То није било лако, јер је политичка индоктринација доминирала и у сфери војног стваралаштва. Иако је још класична војна мисао веома јасно утврдила

однос политике и стратегије, тако се у југословенској пракси ипак није поступало. Политика није добро обавила свој посао, већ се нестручно, волунтаристички и политикантски мешала и у оне одбрамбене послове који су били у надлежности војног чиниоца, у функцији стратегије. То је имало катастрофалне последице по организацију оружаних снага, борбену готовост, ратну вештину и стручност кадра (честе реорганизације и дислокације јединица, фаворизовање неборбеног дела оружаних снага, лоша кадровска политика, супремација политичких и органа безбедности, демобилизација и пензионисање војног кадра изузетне војне стручности и квалитета итд.). Због политичке индоктринације, оцене и закључци политичких органа (конгреси и конференције СКЈ), самозадовољство стањем у армији и резултатима често импровизованих војних вежби, без стручне критике и објективне анализе, били су садржај текстова у многим бројевима „Војног дела“. Тешко су се пробијали натписи и текстови из домена ратне вештине, иако су имали високу стручну вредност, само зато што нису били апологетски написани и јер су садржали елементе реалне критике. Међутим, и поред бројних тешкоћа, „Војно дело“ је, ипак, успевало да на својим страницама објављује текстове трајне вредности, о чему су изрицани позитивни судови не само домаће већ и светске јавности, јер су били важан допринос војној науци, ратној вештини и војном стваралаштву у целини.

У то време на страницама „Војног дела“ покренута је веома значајна расправа (округли сто) „О војној науци“, која је имала широк одјек у земљи и свету. Тако смо се укључили у општу расправу о проблемима војне науке и ратне вештине која се водила у свим већим армијама света. У расправи у „Војном делу“ учествовали су еминентни стручњаци из друштва и наши истакнути војни теоретичари. Успели смо да афирмишемо војно стваралаштво и сагледамо све релевантне аспекте војне науке, с тежиштем на теорији ратне вештине, критички користећи искуства из страних армија (СССР, САД, Француска итд.), при чему нису запостављене трајне вредности познатих теоретичара класичне војне мисли. На жалост, корисне и вредне поруке са тих веома стручних и полемичких расправа нису наишле на одговарајуће разумевање код политичког и војног руководства, те нису предузете одговарајуће мере за модернизацију оружаних снага и осавремењавање доктрине и ратне вештине.

На страницама „Војног дела“, у бројним написима, посебна пажња посвећена је искуствима из НОР-а, што је била правилна и корисна оријентација, јер је било драгоцених искустава везаних за борбена дејства, моралне вредности бораца, ангажовање народа итд., што је морало наћи места и у нашој савременој доктрини и стратегији. Међутим, у многим написима превладало је самозадовољство, апологетика и политиканство, а потискивана је критика, при чему се самоуверено тврдило да искуства из нашег НОР-а дају одговоре на готово сва питања која је наметнула савремена војна мисао, доктрина и ратна вештина у потпуно измењеним геостратегијским, техничким и другим

условима. Корисни и креативни критички натписи из НОР-а, нарочито на нивоу стратегије, нису могли наћи места на страницама „Војног дела“, што је била велика штета.

Редакција је у том периоду изузетну пажњу посвећивала проблема-тици везаној за доктрину и стратегију великих сила и блокова, превентивно за глобалну стратегију САД, која је за наше услове, у то доба, имала изузетан значај. Полазна основа у расправи о америчкој глобалној стратегији била је став да она ни раније, ни у то време није била довољно усаглашена с *природом мира* (несагледавање и немирење с друштвеним променама после Другог светског рата), а још мање је била усаглашена с *природом рата* (неспособна за вођење рата у новим условима и за облике и начине вођења оружане борбе која се није поклапала са њиховим дотадашњим доктринарним схватањима). Међутим, она је увек, у суштини, имала јасан империјалистички, глобални (глобусни) карактер, у чему се изражавала и њена прагматичност. Отуда је важно уочити да је у америчкој теорији и доктрини, па и пракси, превладало схватање да је класична стратегија као вештина (чији је предмет рат као пуки чин силе) већ превазиђена, и да је дошло до својеврсне сложене спреге стратегије и науке (чији је предмет рат као комплексна друштвена појава), што је суштина америчке војне глобалне стратегије. При томе су амерички писци и доктринари желели да нагласе разлику између „класичне“ и савремене стратегије, али нису потцењивали теоријске и доктринарне вредности „класичне школе“, коју су прилагођавали новим условима. У нас није довољно праћена нити изучена полазна суштина америчке стратегије, коју су они схватили и спроводили као стратегију велике силе чији политички интереси обухватају цео свет: да се амерички национални интереси могу „угрозити“ где год они то процене и да је њихова војна, економска и друга моћ светских, глобалних размера, јер све државе не могу и немају исте геостратегијске интересе и циљеве. Тај глобализам требало је постепено оспоравати и СССР-у као главном конкуренту, што се и остваривало. Појмови као што су *глобална, гранд и национална* стратегија, у суштини, синоними су за политичке и војностратегијске аспирације у најширем смислу, ширем од једноставног збира америчке унутрашње и спољне политике. Синтеза војне политике и дипломатије (треба додати и војнообавештајне структуре – ЦИА) јесте основни атрибут и полазна тачка целокупне стратегије САД после рата, и она је стално била у континуитету, а конкретизовала се у разним облицима, под различитим називима (често веома компликованим и „нејасним“): од „масовне одмазде“, „еластичног одговора“ и „реалистичког одговора“ до „ваздушнокопнене битке“ и „стратегије ниског интензитета“. Америчка стратегијска мисао, ипак, није била оригинална, нити нерањива. Она то није ни могла бити због свог историјског развоја. Али, није била ни оптерећена традиционализмом, нити отпорима новим идејама и сугестијама.

Суштина америчке глобалне стратегије, њен карактер и глобусни интереси могли су се сагледати кроз бројне, веома квалитетне и

студиозне натписе у „Војном делу“. На основу њих, могла се уочити и непосредна опасност по безбедност СФРЈ, што, на жалост, није адекватно искориштено. У вези с глобалном америчком стратегијом, на страницама „Војног дела“ било је и чланака, расправа, полемика и анализа тзв. специјалног рата, као новог друштвеног феномена који је све више постајао средство политике САД и оних снага у свету које су у међународним односима деловале с позиције силе. Веома исцрпно и свестрано су анализирани сви његови облици и методи, полазећи од конкретног друштвено-политичког окружења и положаја земље. Смањење опасности од глобалног нуклеарног рата и повећавање опасности од локалних и ограничених ратова, као и неуспеси САД и других колонијалних сила у таквим ратовима, указивали су на све већи значај и улогу специјалног рата. Иако се кроз текстове у „Војном делу“ упозоравало на то да су готово све земље у сфери америчких глобалних интереса, укључујући и СФРЈ, озбиљно угрожене од специјалног рата, у земљи нису предузимане одговарајуће мере. Потцењивале су се опасности од таквог облика угрожавања земље, а више се размишљало и расправљало о спољној агресији. Истовремено, занемариване су веома сложене унутрашње противуречности у СФРЈ и рањивост нашег друштвеног система, иако су на њих веома упечатљиво указивали национални конфликти и кризе (мас-покрет у Хрватској, цестовна криза у Словенији, аутономаши у Војводини и, посебно, дубока криза на Косову). О специјалном рату се говорило као о опасности по некога другог, али не и по нашу земљу. Та проблематика није разрађивана кроз војне вежбе. Остајало се, углавном, у сфери теоретисања, при чему су главни теоретичари биле старешине из органа безбедности, што је, очито, значило сужавање целокупне проблематике. Због свега тога, а и многих других разлога, показало се да је наша земља била веома рањива баш са становишта употребе снага и метода специјалног рата.

Посебан значај и изузетну вредност, пре свега за теорију ратне вештине, имали су бројни чланци, расправе и полемике домаћих и страних аутора о искуствима из ослободилачких и локалних ратова на просторима Азије и Африке, који су у то време били веома актуелни, нарочито онај у Вијетнаму. Међутим, та корисна сазнања и драгоцене искуства нису довољно и адекватно третирана у нашој доктрини, ратној вештини и организацији оружаних снага. На тим ратиштима у борби су деловале репресивне модерне оружане снаге, пре свега САД, у специфичним геостратегијским и климатским условима. Горка искуства из Вијетнамског рата Американци су веома брзо уграђивали у своју доктрину и организацију оружаних снага, што је требало код нас студиозно да се изучава, а уочене новине да се уграђују у нашу доктрину и ратну вештину, уз модернизацију оружаних снага.

Тешке поразе у Вијетнамском рату Американци су користили за усавршавање своје глобалне стратегије, на основу чега су уследиле бројне промене у организацији оружаних снага, средствима везе, командовању, садејству, борбеној готовости, употреби савезника, стварању

партнерства итд. Промене у америчкој стратегији и велике могућности за кориштење специјалног рата у борби против малих народа нису, на жалост, у нашој средини довољно уочене, а још мање искориштене у припреми оружаних снага и народа за одбрану територијалног интегритета земље. Неким нашим ауторима карактер тих ратова и борбена дејства ослободилачких снага више су служили за политикантско надмудривање, апологетику и некритичко упоређивање и величање искустава из нашег НОР-а, као да су ослободилачке снаге на просторима изван Европе ратовале баш по принципима наше доктрине и организације војне силе, иако је у томе било много вредног и заједничког. Међутим, ситуација на тим ратиштима је ипак била другачија. Не само због општих услова и политичког окружења већ и због огромних промена, квалитетних иновација борбене технике, оружаних снага и јединица за интервенцију, пре свега Сједињених Држава. Та искуства из ослободилачких, односно локалних и ограничених ратова требало је више уважавати и градити сопствену стратегију, организацију оружаних снага, прилагођену новим облицима борбе, доктрини специјалног рата и свим веома сложеним облицима америчког деловања у таквим ратовима. Неактивност у том погледу, на жалост, скупо је плаћена у процесу разбијања СФРЈ и грађанског рата на простору претходне Југославије, уз сталне претње и притиске америчких оружаних снага и НАТО-а на територијални интегритет, независност и слободу Савезне Републике Југославије.

На крају, упућујем искрене честитке Уређивачком одбору и Редакцији „Војног дела“ поводом 50-годишњице. Желим да наставе успешан рад користећи све оно што је било вредно у „Ратнику“ и ранијим бројевима „Војног дела“, чије традиције настављају. Задаци пред којима се сада налази „Војно дело“ заиста су тешки и сложени, јер треба на научним сазнањима и позитивним искуствима из праксе доприносити деполитизацији и модернизацији Војске Југославије, и унапређивати стручност и моралне и људске квалитете старешинског кадра.

„Војно дело“ и сада охрабрује јер се представља као модерно обликован часопис, с флексибилном тематиком и научним прилазима међународним друштвеним проблемима и модерним аспектима војне доктрине и ратне вештине, што је гаранција успеха на том одговорном задатку. То, уосталом, претпоставља свестрану помоћ и подршку Генералштаба Војске Југославије и осталих чинилаца у друштву који се брину о одбрани земље и модерном развоју СР Југославије.